

HET LEVEN

en hoe het te leiden

HET LEVEN

en hoe het
te leiden

SERGE SIMONART

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

‘Hij die de grote levensregels weet samen te vatten in korte,
leerzame spreuken die zich in het geheugen nestelen,
kan met recht tot de weldoeners der mensheid
worden gerekend.’

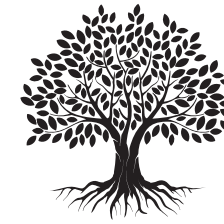
– SAMUEL JOHNSON

‘Men maakt regels voor anderen
en uitzonderingen voor zichzelf.’

– CHARLES LEMESLE

‘Ze gaf zichzelf altijd heel goede raad,
die ze heel zelden volgde.’

– LEWIS CARROLL, *Alice in Wonderland*

De kans dat jij werd geboren en niet een van die andere 400 miljoen spermatozoiden die bij een zaadlozing worden geëjaculeerd, was bij benadering 0,000000001%.

De kans dat je zal sterven is 100%.

Tussen die twee ontnuchterende cijfers ontspint zich jouw veel te korte leven op deze unieke, magistrale, wonderlijke, verwarrende, risicovolle planeet.

We hebben allemaal twee levens: het tweede begint op het moment dat we ons ten volle realiseren dat we er slechts één hebben. Het leven is geen generale repetitie en er zijn geen herkansingen. Het leven is een ontdekkingsreis vol omwegen en dwaalsporen, een afvalkoers met dubieuze en arbitraire spelregels, een dans in een mijnenveld waarbij je vakkundig dient te navigeren en waarbij je je verschijning aan de eindmeet zo lang mogelijk dient uit te stellen.

Je wordt geboren. Daarbij is het natuurlijk van het grootste belang dat je je ouders zorgvuldig uitkiest! Bij je geboorte wordt jou het hoederecht over je leven toegewezen. Je erft een leven zonder handleiding, bijsluiters of garantie, of in het beste geval een handleiding waarin cruciale bladzijden ontbreken. En leven is een multidisciplinaire activiteit die constant crisisbeheer en noodplanning vereist, eentje waarbij je de handleiding niet doorneemt voor de ingebruikname, maar pas veel later, als het product – jijzelf – al versleten is. Ik geloof niet in het noodlot, noch in voorbestemming of in een almachtige Schepper. De mens lijkt me een ietwat lomp prototype dat nog scherpgesteld moet

worden. Niet volleerd uit de baarmoeder verschijnen lijkt me een constructiefout van de schepping. Als de Schepper zijn (of haar) werk beter had gedaan, dan zou de mens volledig gevormd ter wereld komen en perfect voorbereid zijn op wat hem te wachten staat. Maar dat is niet zo: je leeft, je groeit op, en net als je het gevoel begint te krijgen dat je het leven eindelijk begrijpt en klaar bent om eraan te beginnen... dan ga je dood. Een hoogbejaard mens sterft (bijna) volleerd, eindelijk klaar en goed toegerust om aan het leven te beginnen.

Daarom is het belangrijk om tegengas te geven, om het systeem, als het er een is, te verslaan met zijn eigen wapens. Maar jonge ouders hebben geen ervaring met opvoeden en zoeken zelf nog hun weg in de wereld. Bovendien verwijzen die jonge ouders wegens tijdgebrek graag door naar de school. En grootouders oordelen op basis van de deels voorbijgestreefde toestand uit hun kindertijd, vijftig tot tachtig jaar geleden.

Als je ons bestaan op deze planeet beschouwt heb je, los van georganiseerde religies, de neiging te denken dat een meesterlijk ontwerp aan de grondslag van alles ligt en dat alles zorgvuldig werd uitgekiend. Je begint als baby: je ligt daar, willoos, weerloos, en je groeit en groeit... Tot je op een bepaalde leeftijd weer inbindt, krimpt, fysiek en mentaal, om te eindigen als een seniele, willoze, rimpelige overmaatse baby. Zoveel aspecten van ons bestaan lijken gedetermineerd te worden door het toeval en door externe factoren die onze zogenaamd vrije wil meer temmen dan we willen toegeven. Soms lijkt het zelfs alsof, bijvoorbeeld, een zestienjarige werd voorgeprogrammeerd om niet ontvankelijk te zijn voor de goede raad van een mature volwassene; alsof het mentale pantser van zo'n puber pas veel later penetreerbaar wordt, als hij zelf oud is. Dat de Schepper, met andere woorden, de biologie zodanig heeft geconstrueerd dat een mens pas ten volle logisch en in zijn beste belang kan handelen als het te laat is. Voorkomt die Schepper zo dat de orde van de schepping wordt verstoord, of dat het mechanisme ervan wordt blootgelegd? De schepping laat immers mensen wel toe

om zaken te ontdekken (uitvindingen, wetenschap, exploratie...) maar niet om er altijd productief naar te handelen – mocht dat wel zo zijn, dan was er geen milieuverontreiniging, geen oorlog, geen verslaving...

Ik heb het altijd een grove lacune gevonden dat op school geen vak bestaat dat 'De Zin van het Leven' heet, een ruimere variant op het vroegere vak 'Maatschappelijke Vorming', waarin levenswijsheid wordt onderwezen. Ik zou een leerstoel opzetten op basis van de morele en pragmatische adviezen van een paar dozijn Oude Wijzen (niet enkel professoren en filosofen maar ook gastcolleges van andere burgers met veel levenservaring, zogenaamde ervaringsdeskundigen).

Natuurlijk zal het ministerie van Onderwijs argumenteren: 'Dit behoort tot de opvoeding en is bijgevolg de taak van de ouders.' En nu het onderwijssysteem, onder druk van de toekomst, nog competitiever en monolithischer wordt (de kern van het onderricht zal STEM worden: *Science, Technology, Engineering & Mathematics*), zal geen tijd overblijven voor levensraad die minder snel, slechts indirect of enkel op privévlak rendeert.

Maar in de moderne maatschappij liggen de zaken niet langer zo simpel. Sommige dingen veranderen nooit, maar tegelijk is de voorbije decennia alles anders geworden. Vroeger leefde de mens in het beste geval veertig jaar, nu is onze levensverwachting dubbel zo lang. Vroeger waren er honderd beroepen, nu zijn er duizenden. In het vroegere patriarchaat waren de menselijke betrekkingen eenzijdig, simpel, onwrikbaar, rechtlijnig en transparant. Nu zijn die menselijke betrekkingen een politiek correct mijnenveld. Ooit was de wereld een dorp, nu is zelfs een dorp een multicultureel kosmopolitisch universum. De hele maatschappij is onoverzichtelijker geworden, en dat geldt dubbel voor ons langere, complexere bestaan. Geen enkele drukbezette, overwerkte ouder kan dat nog overzien. Bovendien dommelen heel wat mensen onderweg in: sleur verdooft, stress leidt af, urgente lopende zaken verhinderen verdieping, tijdgebrek verdringt écht genieten...

...en dan wordt iemand wakker op zijn 71e of zijn 89e en denkt hij of zij: wat was dát?!

Dat, mevrouw, meneer, was uw leven.

Je kan maar beter voorbereid zijn.

Vandaar dit boek.

Dean William Inge, hoogleraar aan de universiteit van Cambridge, zei al in 1895: 'Het juiste tijdstip om het karakter van een kind te beïnvloeden is ongeveer honderd jaar voor zijn geboorte.' Als dat zo is, dan komt dit boek voor u te laat, maar net op tijd voor uw kleinkinderen.

Nu is het natuurlijk sowieso verstandig om te leren van de zijloen levenswijsheden die al in citatenomnibussen staan. Meer nog, het is kortzichtig om dat níét te doen. Want een citatenomnibus bundelt de wijsheid en levenservaring van de slimste en meest bijzondere mensen van hun tijdperk, die hun wederaren en levenslessen hebben gevat in hapklare bon mots. Ook uit volkswijsheid valt heel wat te leren: het maakt nederig als je, terwijl je opgroeit, gaandeweg moet vaststellen dat talrijke archaische spreuken en zegswijzen waar je als puber om smaalde stuk voor stuk blijken te kloppen. Taal is je beste vriend. Vraag je af waarom uitdrukkingen zoals 'vergiftigd geschenk' bestaan. Taal reveleert, taal ontmaskert de valstrikken en struikelblokken van het menselijke verkeer.

Toch golden een hoop van die slim lijkende oneliners en aforismen enkel toen ze bedacht werden, in de oudheid of de vroege middeleeuwen. Nu zijn ze hopeloos voorbijgestreefd. Het zijn andere tijden.

Ik bezit drie antiquarische boeken waarvan ik dacht dat ze mij zouden inspireren voor mijn eigen levensregels. *The Conduct of Life* van Ralph Waldo Emerson is een boek uit 1860. Emerson weidt daarin uit over Macht, Het Noodlot, Rijkdom, Gedrag en Illusies. In 1795 liet dominee Edward Rev. Barry zijn licht schijnen over het Celibaat, Onthouding (van seks én alcohol), Oplichterij, Mededogen en Gerechtigheid. Het derde boek heet *Letters of Advice from a Mother to Her Son* en werd in 1803

geschreven door Lady Mary Champion de Crespigny. Mevrouw de Crespigny pende 463 bladzijden over het Huwelijk, Vriendschap, Gokken, Relaties, Zuinigheid, Ondergeschikten, Vloeken en Duellieren. Boeiende lectuur. Maar na lezing leek het me alsof zij schreven over een andere soort, in de oertijd, op een andere planeet. Is de mens op een paar eeuwen dan zo veranderd?

Ik bezit ook een boekje boordevol *Native American Wisdom*, maar die wijsheden golden voor de beperkte leefwereld en het (bij)geloof van indianen in de wildernis van de 19^e eeuw. Nuttig daarvan is nu enkel nog het besef dat we zuinig en respectvol moeten omspringen met Moeder Aarde. Je kan je ook afvragen hoeveel of hoe weinig je kan leren van de grote verliezers van hun tijd, in acht genomen dat die indianen zich een heel continent lieten afhandig maken door een handvol huichelachtige veroveraars van Europese origine.

Er zijn aforismen die wijs lijken en getuigen van een superieur inzicht en een geavanceerd gevoel voor humor. 'Het is te vroeg om daar met zekerheid iets over te zeggen,' is er zo een. De Chinese premier Zhou Enlai zou dat gezegd hebben in 1972, gevraagd naar de gevolgen van de Franse revolutie. Die briljante uitspraak lijkt te getuigen van bedachtzaam leiderschap, subtiliteit, inzicht, visie op lange termijn... Maar nu, een halve eeuw later, blijkt dat Zhou Enlai dat niet zei over de Franse revolutie van 1789, maar wel over de Parijse studentenrevolte in mei 1968. In dat geval is die uitspraak weliswaar nog steeds verstandig, maar geenszins spitsvondig. Pas recent gaf de Amerikaanse vertaler toe dat hij indertijd had geoordeeld dat het misverstand '*too delicious*' was om recht te zetten. Ook tal van andere citaten die we associëren met wereldleiders en filosofen werden in werkelijkheid nooit, nooit zo of nooit in die context gezegd.

Andere aforismen klinken goed, maar zijn pertinent onwaar of slechts elegant verpakte gebakken lucht:

'Liever niets weten dan veel half weten.' Klinkt stoer maar is niet waar. Niemand weet alles over alles. Zelfs heel slimme mensen weten van veel slechts de helft.

‘De hoogste openbaring is de stilte,’ beweerde Lao Tzu. Dat klinkt nobel en puur, maar het is eenzijdig, beperkend en onzinnig. Stilte is nuttig en kan verrijkend zijn, maar behalve de Matthäus-Passion, de lokroep van een uil en een klaterend bergbeekje, kan ik nog honderdduizend andere muziekstukken, natuurgeluiden en boeiende uitspraken van mensen (in gesprek, in documentaires en in films) opnoemen die ik hogere openbaringen vind dan de stilte.

‘Ga niet op zoek naar het geluk, maar laat het geluk jou vinden,’ meende Krishnamurti. Fout: als je niet assertief bent, dan gebeurt er nooit iets. Niet geschoten is altijd mis. (Maar dat overmoedige, roekeloze ‘niet geschoten is altijd mis’ ligt ook aan de basis van 67% van alle faillissementen.)

‘Al het geluk ter wereld komt voort uit streven naar geluk voor anderen, al het lijden ter wereld komt voort uit streven naar eigen geluk,’ beweerde de boeddhist Shantideva. Klinkt nobel. Is niet waar. En was het indertijd voor hem niet wat makkelijk en een tikje hoogmoedig om op een bergtop, ver weg van het strijdgewoel, toen stress nog niet was uitgevonden, een beetje filosofisch te betweteren over de héle wereld?

‘Een “nee” die ontspruit aan je diepste overtuiging is waardevoller dan een “ja” die je uitspreekt om iemand een plezier te doen of om moeilijkheden te vermijden,’ zei Mahatma Gandhi. O ja? Toen Hitler zei: ‘Neen, ik wil geen vrede’, wat zijn diepste overtuiging was, was dat dan beter dan wanneer hij zou gezegd hebben: ‘Ja, ik wil vrede’? Meer dan 30 miljoen doden waren het gevolg van zijn ‘neen’.

‘Een hectare in Middlesex is beter dan een vorstendom in Utopia,’ meende Thomas Babington Macaulay. Klopt. En toch is het tegendeel ook waar. Zoals Oscar Wilde zei: ‘Een kaart van de wereld waarop Utopia niet voorkomt, is de moeite van het bekijken niet waard.’

‘Het leven is een ongeneeslijke ziekte,’ zei Abraham Cowley. Een doordenkertje, goed bedacht, maar het is geen waardevolle levensregel, want wat heb je uiteindelijk aan zo’n morbide en

deprimerende uitspraak? Zie ook: ‘Het leven is verveling gevolgd door angst.’ Die sombere stelregel zegt alles over de defaitistische levenshouding van de misantropische dichter Philip Larkin, maar niets over het leven zelf.

‘Het is van cruciaal belang om elke list van verraders die zich voordoen als medestanders te doorzien,’ orakelde Friedrich Nietzsche.

Neen, dat deed hij niet. Ik heb het verzonnen. Ook dat is een les: het maakt niet uit wíé iets zegt, autoriteitsargumenten worden vaak overschat en naar beroemdheden wordt elke dag wereldwijd onterecht geluisterd. Niet alle legendarische filosofen, goeroes en sterren zijn het volgen (letterlijk en op de sociale media) waard.

Sommige levensregels van vermeende bollebozen uit de wereldgeschiedenis zijn te algemeen, omdat ze wel gelden voor de ene mens maar totaal niet voor de andere. Een egocentrische, lichtzinnige losbol heeft heel ander advies dan een twijfelende topper met een overontwikkeld geweten en een katholiek schuldgevoel. Ik had een vriendin die zich constant over zowat alles schuldig voelde – onterecht. Maar ik heb ook een gewetenloze gangster gekend die zich zelfs over de meest schandalige wandaden niet schuldig voelde. Ken jezelf, schat jezelf goed in en stuur jezelf bij waar nodig.

‘Kom op voor jezelf’ is nuttig advies voor iemand die zich wegcijfert en die zichzelf enkel plichten oplegt en rechten ontzegt, maar niet voor een overassertieve grote muil.

‘Verleg je grenzen, want het ware leven begint waar je comfortzone eindigt’ is goede raad voor een saaie angsthaas, maar het slechtst mogelijke advies voor wie al van nature een roekeloze en onverantwoordelijke chaoot is.

‘Leer relativeren’ lijkt me nuttig advies voor iedereen, behalve voor de onzekere mens met een kwetsbaar zelfbeeld die zichzelf sowieso al te zeer kapotrelatieveert – tenzij hij of zij ook die onzekerheid weet te relativeren.

De Russische schrijver Lev Nikolajevitsj Tolstoj vermeldde

in zijn leefregels: 'Blijf weg van vrouwen. Dood de begeerte door te werken.' Daaruit kan ik alleen maar concluderen dat Lev en ik heel verschillende mensen zijn. En Tolstoj was niet bepaald consequent, want een van zijn andere leefregels luidde: 'Bezoek niet vaker dan twee keer per maand een bordeel.' Hij verwekte ook veertien kinderen – het is me niet geheel duidelijk hoe je dat voor elkaar krijgt door weg te blijven van vrouwen, maar ik ben altijd bereid om bij te leren.

Nog andere bon mots werden, hoewel banaal of naast de kwestie, toch eeuwenlang uit eigenbelang herhaald door politieke of religieuze machtsgroepen of als opgelegde leerstof verspreid door leraars.

We leven nu. Wat volgt is mijn levensraad voor de wereld van vandaag en morgen.

Ik sta sceptisch tegenover coaching door zelfbenoemde allesweters die de titel van hun boek niet kunnen waarmaken. Als ik zo'n boek zie getiteld *Hoe miljardair worden*, dan denk ik meteen: als je dat dan zo goed weet, meneer de auteur, waarom ben je dan zelf geen miljardair? Al in 1951 zong Louis Jordan: *'If you're so smart, how come you ain't rich?'* Natuurlijk hoopt die auteur dat hij alsnog miljardair zal worden, mits genoeg goedgelovige mensen in de waan verkeren dat het kopen van zijn boek hen zal inwijden in een groot geheim. Natuurlijk kan je best inzichten hebben zonder daar zelf een exponent van te zijn – ik hoefde indertijd niet naar Zuid-Afrika te reizen om te beseffen dat apartheid een abject systeem was.

Ik ben nooit eerste minister, generaal, koning, superster of paus geweest, dus in de context van die hiërarchische status ben ik een mislukking. Dit is alvast hoe het níét moet: 'De jeugd is een en al blunderen, de volwassenheid is één lange strijd, en de ouderdom een en al spijt.' Dat was, nota bene, de mening van Benjamin Disraeli, een man die het wél tot eerste minister schopte – tot twee keer toe. Alles is dus relatief, ook succes, status en falen. Maar als je iets niet ambieert, dan heb je er niet in gefaald. En ik twijfel er niet aan dat koning & co, mochten ze

op de hoogte zijn geweest van mijn gloriemomenten, mij benijd zouden hebben op de momenten dat ik me in een bijzonder land of in een bijzondere vrouw bevond.

Dit is geen zelfhulpboek vol wollige new age-clichés. Ik schreef het niet voor mensen die een zwaar trauma meetorsen dat ze moeten verwerken. Maar ook voor de normale, beschaafde, evenwichtige, traumaloze burger is dit leven een doolhof waarbij hij best wat duiding en tips kan gebruiken.

De eerste aantekeningen voor dit boek maakte ik al dertig jaar geleden. Had een snotneus van amper dertig het recht om zo jong al wijsheden te debiteren? Ik heb ze vervolgens dertig jaar lang tegen het licht gehouden en bijgesteld.

Je kan de frase 'De Slimste Mens ter Wereld' ook interpreteren als: wie heeft de beste levenskeuzes gemaakt, wie heeft het langste, meest hedonistische, boeiendste, meest stressvrije leven geleid? Mijn eerste plan was over nuttige levensraad ook honderd honderdjarigen te interviewen, om mijn blik te verruimen en de lezer ook te laten genieten van hun wedervaren. Eeuwelingen stralen autoriteit uit en zijn, in theorie, de meest volleerde ervaringsdeskundigen op deze planeet. Maar toen ik er enkele benaderde, kwamen die in de praktijk niet verder dan: 'Niet zagen!', 'Trouw met een rijke vrouw die goed kan koken!' en 'Elke dag een middagdutje doen!' Misschien ware het beter geweest om nog alerte, kwiekere negentigjarigen te ondervragen, maar die hebben dan weer niet de uitstraling van een eeuweling. Bovendien zijn het natuurlijk niet noodzakelijk de meest intelligente, welbespraakte, bevlogen en ervaren mensen die het oudst worden. En uiteindelijk telt niet hoeveel jaren je leven telt, maar wel hoeveel leven er in je jaren zit – iedereen sterft, maar niet iedereen heeft geleefd.

Het is ook verraderlijk om anderen naar hun ervaringen te vragen, omdat veel mensen onbewust hun eigen geschiedenis herschrijven. Iemand die vandaag renteniert in een kasteel heeft, zo heb ik gemerkt, de neiging om te zeggen: 'Ach, zo hard heb ik niet gewerkt, hoor...' Want hij is al die slapeloze nachten

vergeten, hij heeft ze verdrongen of ze lijken op deze mooie zomeravond op het kasteeldomein duizend jaar geleden, de stress ervan is geërodeerd door de verstreken tijd en overschaduwd door het idyllische heden.

Leeftijd is natuurlijk niet het enige criterium. Wie is het best geplaatst om raad te geven over seks en vrouwen: een celibataire preutse negentigjarige kloosterling of een dertigjarige bronstige gigolo die al aan zijn derde huwelijk zit? Wie biedt de interessantste kijk op het leven: iemand die veel heeft gereisd en een job uitoefent die stoelt op leren, observeren en analyseren, of een veel oudere honkvaste mijnwerker of boekhouder met tunnelvisie? Er zijn mensen van negentig die amper mensenkennis, empathie of observatiezin hebben ontplooid. Vergelijk: iemand die een halve eeuw op automatische piloot op een bureau in slechts één bedrijf werkte, en een leergierige en opmerkelijke journalist die overal kwam en van alles zag en noteerde. Afstand is ook nuttig: een soldaat in een loopgraaf is een ervaringsdeskundige als het op vechten aankomt, maar hij is niet noodzakelijk het best geplaatst om het hele conflict te overzien.

Confucius, de Chinese wijsgeer en *Wanshishibiao* (een voorbeeld voor alle andere leraren), stelde al in het jaar 490 voor Christus: 'Voor de mens staan drie wegen open om verstandig te handelen: nadenken (de edelste weg), navolgen (de gemakkelijkste weg) en ervaring (de bitterste weg).'

Ik heb nagedacht, nagevolgd en ervaren. Ik heb geleefd. Ik heb opgelet. Ik heb gelezen, geluisterd, gereisd, bekeken, beleefd, onderzocht, geïncasseerd, geleerd en ontdekt. En nu geef ik wat ik heb geleerd door. Zo hoort het.

Op de radio hoorde ik een man vertellen hoe hij ooit voor zijn nichtje in de tuin een schat begroef. Jaren later is dat nichtje numismaticus geworden, dus hoogstwaarschijnlijk heeft haar oom met die spannende zoektocht naar 'gouden' munten inder tijd de kiem van haar latere beroepskeuze gelegd. Wie weet wakkert ook mijn goede raad in het hoofd van jonge lezers een smeulend kooltje aan tot een onstuitbaar vuur.

De eerste aanzetten voor dit boek waren mijn aantekeningen van vroeger en de latere videodagboeken die ik insprak voor ons zontje: *one way conversations* waarin ik mijn nageslacht levensbeschouwelijk advies geef. Voor als ik er zelf niet meer ben. Na mijn dood zal mijn kind hopelijk iets opsteken uit meer dan dertig uur liefdevol gezaag van zijn papa.

Ja, het klopt: 'Het leven is wat je overkomt terwijl je andere plannen maakt.' (Dat is, *by the way*, een citaat van Allen Saunders uit 1957, níét van John Lennon, zoals algemeen wordt aangenomen – Lennon plagieerde het veel later.) En we moeten allemaal zo'n jachtig bestaan leiden dat je pas op je sterfbed eindelijk de tijd vindt om eens rustig na te denken over wat je eigenlijk met je leven wilt doen. Deze levensstips vergroten de kans dat je je eigen plannen toch zal kunnen uitvoeren en zo de regie over je eigen bestaan behoudt.

Wie dit boek leest op veertien, zestien of eenentwintig jaar, vergaart daarmee een voorsprong op de concurrentie, en wie ouder is kan zijn bedenkingen toetsen aan de mijne. Dit boek lees je niet voor school of voor je werk, maar voor je leven. Opvoeden is de kunst jezelf overbodig te maken, en voor een ouder die van zijn kind houdt, is dat het moeilijkste wat er is. Maar als mijn kind de goede raad in dit boek ter harte neemt, dan ben ik later overbodig.

Geen van ons is helderziende. Ik ga ervan uit dat jou geen grote rampen zullen overkomen die al je plannen terug naar af verwijzen. Maar zelfs in het geval dat, bijvoorbeeld, je moeder veel te jong overlijdt of jij na een ongeluk in een rolstoel belandt, blijven deze levensregels gelden, en adviseer ik om de ramp, hoe ingrijpend ook, niet al het andere te laten smoren noch overschaduwen.

De beste wapens zijn kennis en goede raad. Het gemeenschapsonderwijs biedt algemene basiskennis, meer niet. Dit boek bevat concrete extra informatie voor gevorderden. Dit boek wil een *hors concours*-college zijn over hoe je in dit stormachtige tijdvak het onderste uit de kan kan halen. *Ars vivendi*

– levenskunst. Deze levensregels waren evenveel valse starten, missers en groeipijnen. Doe er uw voordeel mee. Plunder mijn levenservaring en stoot je niet aan dezelfde stenen.

P.S. Ik wil niemand stress bezorgen, maar er is haast bij: je denkt te lang dat het leven eeuwig zal duren en dan is het plots voorbij. ∞

*LEZER, ALS JE JONGER
BENT DAN 21 JAAR,
LEES DAN EERST DIT.*

Laten we beginnen met een ontvullend feitje. Je moet goed beseffen: in de ogen van je ouders ben je een God(in), een Prins(es), en dat vinden oma en opa ongetwijfeld ook, en nog een handvol familieleden... Jouw vrienden vinden dat al wat minder, want die willen zelf schitteren. En naarmate je verder afdwaalt van je eigen vlees en bloed, zullen andere mensen onverschilliger en zelfs vijandiger staan tegenover jou. Iedereen speelt de hoofdrol in zijn eigen leven. Dat impliceert dat iedereen eerst aan zijn eigen belang denkt. En dat iemand bij een ontmoeting met jou zal afwegen of je een medestander dan wel een tegenstander bent, en of ze zich voor jou inzetten dan wel jou tegenwerken.

Hoe verder je dus afdwaalt van je eigen cocon, hoe meer je jezelf zal moeten waarmaken, hoe meer je je best zal moeten doen, hoe meer je op je hoede zal moeten zijn. En hoe meer je jezelf zal moeten wegcijferen, opdat de ander zich niet bedreigd voelt in zijn positie. Opgroeiend moet je gaandeweg ten volle beseffen dat je, later en elders, niet het centrum van de aandacht zal zijn en dat, zoals de Amerikanen het typerend onromantisch formuleren, sommige anderen *couldn't care less whether you live or die.*

Je zal dus je plaats in de wereld moeten veroveren, door iets te kunnen dat anderen niet kunnen, door goed in groep te werken of door de ander iets te bieden dat welkom is, zoals zorg of dienstverlening. Je zal je met andere woorden op de een of andere manier onmisbaar moeten maken. In de eerste plaats als werknemer. Want een werkgever zal zijn zuurverdiende geld enkel met jou delen als je hem iets biedt dat hij nodig heeft: talent, kunde, inzicht, efficiëntie... En als je hem geen problemen maar oplossingen voorlegt. Je zal ook zo slim mogelijk moeten worden, niet alleen voor jezelf, maar ook omdat, hoe dommer je bent, hoe groter de kans is dat je zal worden voorbijgestoken of bedrogen door anderen die slimmer zijn dan jij.

Dat is voor jongvolwassenen een nieuw besef, want kinderen kiezen bijna altijd voor het gemakkelijkste en het meest gemakzuchtige: altijd zoetigheid willen eten, altijd willen spelen en niet leren, neigen naar de ouder van wie het kind het meeste mag... De eerste reflex van een kind is: doen wat leuk is en geen moeite kost. Maar op termijn houdt die reflex je aan de grond. Sommige mensen geraken nooit voorbij het stadium van Luie Puber: 'Pff, *whatever*, waarom moet ik deze vermoeiende onzin blokken, waarom zou ik dit moeten weten...?!' Wel, omdat universeel geldt: hoe slimmer je bent, hoe meer deuren er voor jou opengaan. Nadenken kost niets. Meer nog: nadenken is het enige dat niets kost en dat toch veel geld kan opbrengen. En wie opgroeit zal merken dat, hoe minder je uit eigen beweging leert, hoe meer de omstandigheden jou later zullen dwingen om te leren, met schame en schande. Wat je leert als het niet moet, bepaalt wie je zal zijn als je iets overkomt. In feite is er voor alles een vaak onzichtbaar toelatingsexamen, een vaak niet uitdrukkelijk vermelde maar wel onwrikbare numerus clausus. Spreek je geen Frans? Dan kan je geen boeken of dossiers of documentaires bekijken die niet werden vertaald of ondertiteld. Ken je niets van wiskunde, dan vallen alle beroepen die daarop terugvallen al af. Enzovoort.

Wie een vlinder wil worden, zal eerst enige tijd moeten doorbrengen als rups. Iemand die nu beroemd is als pianist heeft

jarenlang ongezien hard geoefend, vaak tegen zijn zin en aanvankelijk moeizaam en slecht, maar elke volgende dag een beetje beter. Ploeteren en afzien en volharding zijn essentieel, want anders blijf je een leven lang knoeien op kleuterniveau. Zoals wel meer gladder bon mots is ook de bewering 'Succes is 1% inspiratie en 99% transpiratie' een schromelijke overdrijving, al schuilt er een grond van waarheid in. Eerst leren en oefenen, dan erkenning. Gevraagd wat mensen onderschatten aan The Beatles antwoordde Ringo Starr: 'Dat we keihard hebben gewerkt.' En van alle kennis zijn de wortels bitter maar de vruchten zoet: pas als je een bepaald niveau hebt bereikt, wordt een discipline beoefenen prettig. Maar zeker niet altijd. De bon vivant Luciano Pavarotti, die op dat moment de beroemdste operazanger op de planeet was, vertelde me indertijd dat hij het nog steeds haatte om, ook thuis en dagelijks, gedisciplineerd toonladders te oefenen en ontberingen te ondergaan en offers te brengen die wel zijn kunst maar niet zijn levenskwaliteit ten goede kwamen. Maar hij was wel de top in zijn vak en bovendien rijk, onafhankelijk en geliefd.

Kortom, een aantal levenslessen leer je vanzelf, gaandeweg, met vallen en opstaan: dat niet iedereen meent wat hij zegt; dat niet iedereen achter je rug hetzelfde zegt als in je gezicht; dat mensen vriendelijk zijn uit eigenbelang; dat zelfs je eigen vlees en bloed zich kan ontpoppen tot concurrent; dat mensen soms maskers dragen... Voor tal van andere zaken is het nuttig dat je dit boek leest.

Wees een bewust mens, maar laat de dingen niet wegen – in balans zijn is belangrijk voor je levenskwaliteit. Ik merk dat jongeren zich nu naar mijn gevoel té bewust zijn van de wereldproblemen, en dat die kennis op hen weegt. Dat zou niet mogen. Jongeren moeten vliegen, en ook een oudere jongere dient altijd een zekere lichtvoetigheid (niet lichtzinnigheid) te behouden. Het is goed dat jonge mensen zich, meer dan vorige generaties, bewust zijn van problemen rond politieke vluchtelingen of het klimaat. Maar het mag niet wegen. Dat is het grootste verwijt dat ik vervuilers, dictators, corrupte wereldleiders, onverantwoordelijke

producenten en aandeelhouders (van bijvoorbeeld kankerverwekkende Eternit-asbest) maak: niet alleen verpesten ze op macrovlak de facto onze planeet, maar omdat hun wangedrag elke dag via het nieuws en de school op de harde schijf van opgroeiende kinderen wordt geëit, ondermijnen en besmetten ze de onbezorgdheid van die jeugd. Die *slechteriken* plegen zo een aanslag op de toch al schaarser wordende vrije tijd en korter wordende kindertijd (want jongeren van nu moeten veel sneller volwassen worden dan pakweg een halve eeuw geleden), en het gevaar bestaat dat de kommer en kwel van de wereld een loden deken en een blok aan het been wordt. Ageer dus, maar vergeet niet te spelen.

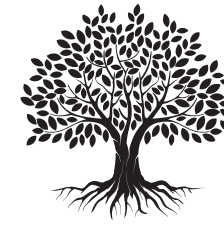
Besef ook, en bereid je erop voor, dat het volgende jou wacht als je uit Hotel Mama uitcheckt: vaststellen dat de koelkast zich níét vanzelf vult, dat toiletpapier soms op raakt en zichzelf niet miraculeus vervangt, dat je zelf boodschappen moet doen, zelf moet koken, zelf vuilnis moet buitenzetten, zelf de rekeningen betalen, zelf schoonmaken, dat jij ook weleens last kan hebben van andermans geluidsoverlast, onthutst merken dat je loon van die maand al op de zeventiende dag op is... En slikken, de eerste keer dat blijkt dat nog slechts één persoon beschikbaar is om de verantwoordelijkheid voor jouw misstap op zich te nemen: jijzelf.

Enkele jaren later krijg je kinderen en stel je vast dat je niet meer de belangrijkste persoon in je eigen leven bent. En nog wat later heb je daar vrede mee. Hopelijk.

Als jonge mens ben je grotendeels de scenarist, de vertolker en de regisseur van je eigen leven. Wat een luxepositie! Vergelijk dat met een kevertje dat gedoemd is om al zijn levenstijd te stoppen in de moeizame jacht op voedsel, binnen een straal van amper tien meter, voor het vroegtijdig wordt verorberd of vertrapt!

Vergeet nooit: het leven is niet wat je overkomt, het leven is waar je zelf voor zorgt dat het je overkomt, en wat je doet met wat jou overkomt.

Wees voorbereid, wees er klaar voor! Mijn sympathieke collega William Shakespeare zei het al: *'The readiness is all.'* ∞

ER HOEFT NIEMAND TE STERVEN OPDAT JE ERFT AAN HET BEGIN VAN JE LEVEN.

Een erfenis is niet enkel geld dat jou ten deel valt als, veel later in je leven, een (groot)ouder of geliefde suikertante het tijdelijke met het eeuwige verwisselt. Een erfenis is ook wat tegenwoordig modieus 'bagage' of je 'rugzakje' wordt genoemd.

Het loont om je al heel vroeg te beraden of de bestaande situatie die je vanaf je geboorte erfde wel het beste perspectief biedt voor jouw toekomst. Het dak boven je hoofd, om maar iets te noemen dat vanzelfsprekend lijkt maar cruciaal is. Natuurlijk kan je als kind niets verhelpen aan de bestaande situatie die je erft. Maar wees je ervan bewust en verander ze zo gauw je kan ten goede.

Ik heb vastgesteld dat er bij de mensen die ik heb gekend vaak een fundamenteel verschil was tussen zij die opgroeiden in een vrijstaande woning en zij die waren grootgebracht in een appartementsgebouw. Het zou ons te ver leiden om al die verschillen hier in detail uiteen te zetten, laat ik samenvattend zeggen dat de eerste soort over het algemeen meer zelfvertrouwen heeft en vrijer handelt. Googel eens Blenheim Palace en

bedenk dan dat Winston Churchill daar opgroeide – dat kweekt een grenzeloos zelfvertrouwen.

Ik meende ook een onderscheid te kunnen maken tussen mensen wier ouders nog bij elkaar waren, en mensen wier ouders al vroeg uit elkaar gingen, waardoor het kind opgroeide met een (v)chtscheiding en, in het ergste geval, ruziënde ouders en een onverschillige of vijandige stiefouder.

Er is, denk ik, ook een fundamenteel verschil tussen zij die opgroeiden met broers of zussen, en zij die enig kind waren. En, natuurlijk, een fundamenteel verschil tussen zij die knap ter wereld kwamen en zij die eerder lelijk door het leven moeten gaan. In dat laatste geval geldt dat plastische chirurgie een democratiserend fenomeen is dat door de natuur en de genen veroorzaakt onrecht kan rechtzetten, net zoals wapens, hoe fout ook, een democratiserend gegeven zijn (want enkel met een wapen kan de fysiek zwakkere zich verdedigen tegen de fysiek sterkere). ∞

*ZELFKENNIS IS
INDERDAAD HET BEGYN
VAN DE WIJSHEID ÉN EEN
ABSOLUTE VOORWAARDE
VOOR GELUK.*

De oude man in mij werd al vroeg geboren. Al toen ik veertien jaar oud was, voelde ik me soms oud, in de goede zin van het woord: bezadigd, bezinnend, buiten de waan van de dag staand. Ik werd toen al gegrepen door de diepzinnige vraagstukken van het leven en koos vaak voor een minder lichtzinnig tijdverdrijf dan de trend van het moment waarin andere pubers zich wentelden. Ik was niet somber noch introvert, integendeel heel levenslustig en onstuimig, maar tegelijk ook leergierig en contemplatief.

Mijn ouders hadden een buitenhuis in Nederland. Daar woonde in de onmiddellijke omgeving niemand van mijn leeftijd, dus werd ik, enig kind, gedwongen om mij er vaak in stilte bezig te houden: ik las veel, keek vaak naar documentaires... Maar ook in de stad koesterde ik van jongs af aan een grote argwaan tegenover de modes en trends waaraan mijn leeftijdgenoten zich gretig overgaven. Natuurlijk is het normaal dat pubers op een voorbijdenderende modetrein springen en meejoelen met de hit

van het moment. Maar ik kon me er niet toe brengen om elke trend slaafs te adopteren. Ik doorzag het mechanisme ervan al snel, ik vroeg me af: wie lanceert zo'n trend, waarom, wie trekt achter de schermen aan de touwtjes, wie zit aan de kassa?

Dat is, denk ik, een gezonde houding. Ze baart weliswaar een graad van eenzaamheid, want je wil behoren tot de groep, en de groep doet vaak schaapachtig het domste en meest gemakzuchtige eerst. Maar die houding ontketent ook een dorst naar dingen die tijdloos zijn omdat ze níét op een kunstmatige, opportunistische manier worden gepusht. En zo belandde ik al gauw bij antiek, geconsacreerde kunst, geschiedenis, het patrimonium, klassieke muziek en opera, schrijven (voor de eeuwigheid – in theorie)... Ik plaatste mezelf bewust buiten de opgefokte tijdgeest.

Maar toen ik quasi per ongeluk muziekjournalist werd, moest ik wel in het epicentrum van de tijdgeest staan. Die dualiteit paste bij mijn gulzige aard, en het was verfrissend en boeiend die twee werelden af te wisselen: hippe trendy modes in de werksfeer, privé de tijdloze introspectieve geschiedenis. Maar ik werd er na verloop van tijd ook wat schizofreen van.

Ik ben van nature conservatief. Niet zozeer in de politieke zin, want op maatschappelijk vlak is het constructief om nu eens behoudsgezind en dan weer progressief en vernieuwend te handelen. Maar ik hou niet van verandering om de verandering. Het 'Nieuw!' dat de motor is van duizend reclamecampagnes heb ik altijd ervaren als opportunistische dwingelandij. Ik vind moderne kunst niet mooi of belangwekkend omdat ze modern is, en kunst die zich énkél afzet tegen wat voorafging is naar mijn gevoel geen kunst maar een kunstje, een pose of provocatie.

Ik zou ongelukkig geworden zijn als ik mijn levenspad had laten determineren door al wat trendy, hip, nieuw, pseudorevolutionair en modieus is. Ik ben geen *early adopter* – ik kijk de kat uit de boom voor ik een zogenaamd onmisbaar nieuw gadget aanschaf. Als consument zweer ik bij onthaasting. Ik was misschien wel de laatste journalist die een gsm kocht, ik ervoer het

als een grote luxe om niet bereikbaar te zijn. En hoe kan je ooit een constructieve gedachte of redenering ontwikkelen als iedereen die over jouw telefoonnummer beschikt die gedachtegang op elk moment kan onderbreken?

Ik gebruikte net de uitdrukking *early adopter*. Nog een goede raad in dat verband is: wacht nooit met iets constructiefs te doen tot iemand er een modewoord voor uitvindt. Slimme mensen onthaastten al voor de media onthaastten tot trend verhieven. Idem dito voor *bucketlist*, *gap year*, *downsizen*, *fomo*...

Vanzelfsprekend telt voor iedereen de dag slechts 24 uur en kan je niet overal tegelijk zijn en is kiezen verliezen. Wie zoals ik gulzig is, voelde altijd al die *fear of missing out*, de koortsachtige semiparanoïde angst om iets te missen, lang voor een trendwatcher dat gevoel tot merk verhief met het modewoord *fomo*. Er is de statistisch gezien altijd deels terechte paranoia dat er, waar je ook bent en hoe fascinerend het daar op dat moment ook is, ergens om de hoek een nog intenser feest plaatsvindt waarop je niet bent uitgenodigd. Terwijl jij hier slaapt, zijn aan de andere, wakkere kant van de wereld meer dan een miljard mensen aan het feesten en aan het neuken. Je moet daar vrede mee kunnen hebben of je wordt gek. Rusteloosheid kan lastig zijn, maar het is ook de motor van zowat alle menselijke creativiteit. Zonder rusteloosheid geen uitvinders of ontdekkingsreizigers.

Ik heb altijd een hang gehad naar al wat oud is. Ik wil dingen vastleggen en bewaren: het patrimonium, mooie oude gebouwen, kunst en antiek, waardevolle eeuwenoude tradities, verwaarloosde ambachten, getuigenissen van stokoude boeiende mensen die straks verdwijnen... En ook al was ik een halve eeuw later geboren, karakterieel zou ik ook in dit tijdperk als jongeman neigen naar de brief en niet de sms, naar de vulpen en het boek en niet de e-mail en de e-reader, naar de trein en de stoomboot en niet de Formule 1-auto, naar de 19^e eeuw en niet de 22^e.

Toen ik zeventien was, wilde ik diplomaat worden. Dat was, eerlijk gezegd, een opportunistische keuze die ontsproot aan een hang naar ouderwetse luxe en grandeur: de diplomatie leek

me een idyllisch bestaan waarbij ik zou resideren in een statige ambtswoning in een exotische stad en een leven zou leiden dat het verbeteren van de wereld en het oplossen van problemen zou afwisselen met hedonistische recepties, lunches en audiënties. Maar de belangrijkste eigenschappen van een diplomaat lijken me: tact, *networking* en de bereidheid om eeuwig te verhuizen en hiërarchisch in de pas te lopen. Niet mijn sterkste kanten.

Misschien ben jij heel anders. Dat maakt niet uit. Wat ik bedoel is: sommige mensen handelen een leven lang tegen hun gebruiksaanwijzing in en vergeten zichzelf op geregelde tijden te herprogrammeren. Ken jezelf en aanvaard wie je bent. En ga na of je ambities wel compatibel zijn met je karakter. Want in sommige gevallen dwingt karakter tot een beroep, in andere vice versa. En wat is de kip en wat het ei? Wordt iemand die karakterieel een lastige horzel/pitbull/teek is onderzoeksjournalist omdat die aanpak bij zijn karakter past? Of wordt hij gaandeweg meer horzel/pitbull/teek door de vereisten en het uitoefenen van dat beroep? Ga dus voor jezelf na:

Ben je een teek, een pitbull? Of een laidbacke relaxer?

Ben je een doorzetter?

Ben je sluw, tactisch?

Ben je een ochtendmens of net niet?

Ben je van nature een stadsmens of zal je beter renderen en functioneren op den buiten, in de vrije natuur?

Zie je een bureau als een veilig en efficiënt nest of ervaar je het als claustrofobisch?

Ben je liever een speler of een toeschouwer?

Ben je een controlefreak? (Dan raad ik je af een beroep te kiezen waarbij het welslagen afhankelijk is van de in onze contereien grillige weersomstandigheden, zoals tuinfeesten organiseren, ballonvaren... Dan ben je een speelbal van de elementen, en dat zal een controlefreak levenslang frustreren.)

Omhels je veranderingen en evoluties of net niet? (Je kan niets nieuws beginnen als je nergens een einde aan durft te maken).

Gedij en functioneer je het best in een harmonische omgeving of teer je op wrijving, conflict, adrenaline en koortsige stress?

Neig je eerder naar gierigheid of ben je van nature spilziek?

Neig je naar roekeloosheid of ben je van nature eerder een angsthaas? (Ik pleit er niet voor om alles te corrigeren en terug te schroeven tot matigheid en harmonie. Je mag jezelf niet castreren en alle scherpe kantjes van jezelf afstompen. De multimiljardair Elon Musk is verslaafd aan snel rijden en dat wordt wellicht ooit zijn vroegtijdige dood. Maar zonder die roekeloosheid had hij wellicht nooit de Tesla ontworpen.)

Verkies je kwaliteit boven kwantiteit of vice versa? (Liever een weekend in een luxehotel of een maand kamperen?)

Ben je iemand die houdt van tastbare, directe actie, werk waarbij je het concrete resultaat meteen ziet, bijvoorbeeld renovatie? Of gedijt je karakter beter bij abstract, indirect werk dat rendeert op langere termijn, bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek?

Ben je liever de eerste in het provinciestedje Ostia of de tweede in de hoofdstad Rome? Sommige mensen vinden het belangrijker dat zij aan het stuur zitten dan dat de auto de juiste kant op rijdt.

Vind het kruispunt waarop al je karaktertrekken, vaardigheden en interesses samenkomen. Kies een beroep dat past bij je levenshouding. Ken jezelf níét, en je zal een fout levenspad kiezen, eentje dat vloekt met je inborst. Dan dwaal je af van je pure natuur, met scheefgroeien en claustrofobie tot gevolg. Je mag dus niet ingaan tegen wie je bent, je moet integendeel meedrijven op de golven van je karakter en je genetische voorbestemdheid.

Heel wat mensen schatten zichzelf verkeerd in en maken daardoor de foute keuze. Het zijn enkel mierenneukers die de minuscule radertjes van horloges herstellen. Een Duitse jeugdvriend was indertijd geobsedeerd door de ruimte, het heelal. Je zou denken dat hij qua job zou vergroeien met een telescoop, maar het werd het absolute tegendeel: als bioloog vergroeide hij

met een microscoop.

Ik ken heel wat artiesten in binnen- en buitenland die enerzijds wel per se artiest wilden zijn en willen worden gezien als artiest, maar anderzijds karakterieel niet om kunnen met chaos, onzekerheid en een nomadisch bestaan. Terwijl creatieve chaos, financiële onzekerheid en op tournee gaan eigen zijn aan het artistieke bestaan. Ik ken ook een artiest die al heel zijn leven hunkert naar innerlijke rust, terwijl creativiteit natuurlijk onverbreekbaar is verbonden met onrust.

Verwar nooit het middel en het doel. De man die de wederhelft was van zangeres Sade, vlak voor zij rijk en beroemd werd, zei later: 'Sade wilde niet per se zangeres worden, ze dacht enkel: wat kan ik dat me in staat stelt om te leven zoals ik wil? En dat bleek, toevallig, zingen.'

Voor de artiest is zijn kunst vaak een beschutte werkplaats, een zelfgebeitelde niche, een zorgvuldig afgebakende cocon waarin hij zichzelf kan zijn en zich kan ontplooien op een manier die in een 9-to-5-job nooit zou worden aanvaard. Maar ook dan is zelfkennis cruciaal. Een goed voorbeeld is de Nederlandse cabaretier Herman Finkers, van nature een introverte kluizenaar, die toch twintig jaar lang quasi onafgebroken op tournee ging en pas dan besloot: 'Ik maak enkel nog films. Dan speel ik het één keer en dan speelt die film overal in bioscopen, maar hoef ik daar zelf niet meer heen.'

Iemand die niet flexibel is, verwacht ten onrechte dat de markt zich aanpast aan hem, terwijl voor elke commerciële functie natuurlijk geldt dat de werknemer zich moet aanpassen aan de markt en de doelgroep. Ik heb ook een vracht controlefreaks gekend die niet van verandering hielden. Zij zouden beter gedijid hebben als ze hadden gewerkt met dood materiaal – een museum of een archief of een handel in taxidermie is tot op zekere hoogte bevroren in de tijd en evolueert dus vele malen trager dan, pakweg, een telecombedrijf.

Doe dus niet wat van jou wordt verwacht of waar de

tijdgeest toe dwingt, maar wat je voelt en bent, anders garandeer ik je een slopend en gefrustreerd bestaan. Ik ken introverte mensen die, in een vlaag van verstandsverbijstering of omdat zich op dat moment niets anders aandienende, of omdat iemand hen onder druk zette, een sociale job kozen waarbij ze heel extravert moesten zijn. Dat lijkt me een schizofrene kwelling. Ben je van nature introvert, kies dan voor werk achter de schermen. Een kluizenaar die een beroep kiest waarbij hij een uithangbord is en dus sociaal, publieksvriendelijk en zichtbaar moet zijn, verloochent zichzelf. Ik ken een asociale misantroop die aan de infobalie van de mutualiteit zit. Die man heeft zichzelf veroordeeld tot een masochistisch bestaan vol zelfkwelling, want de autistische boswachter in hem zou veel liever in afzondering door een verlaten woud dolen dan dagelijks vijf dozijn ontstemde en overdreven assertieve klagers te woord te staan en hun kritiek of protest te incasseren. Dan is de gezellige babbelkous die een Nail Studio voor taterende dames begon wellicht gelukkiger.

In een zweverig new age-blad (zweverige dingen lezen is soms ook nuttig) stond de richtlijn: 'Maak een lijst van tien dingen die je leuk en nuttig vindt aan jezelf.'

Mijn schrijftalent? Mijn warmhartigheid en goedhartigheid, eerlijkheid, leergierigheid, werkkraft, zelfdiscipline en doorzettingsvermogen, loyaliteit, idealisme, principes, sportiviteit (in de zin van: niet valsspelen, kunnen toegeven dat je fout was)...?

Ik zou natuurlijk ook een lijst kunnen opstellen van tien dingen die ik níét 'leuk en nuttig' vind aan mezelf, maar dat was de vraag niet. Stel zelf eens zo'n lijst op... en denk er dan over na hoe je die aspecten te gelde zou kunnen maken. ∞

*ELKE LEVENSWEG IS
EEN FUIK EN ELKE STAP
VEROORZAAKT EEN
DOMINO-EFFECT.*

Breek voor alle zekerheid eerst eens je benen en denk tijdens je revalidatie nog eens goed na voor je die eerste stap zet, want het leven is een rivier met stroomversnellingen, je eerste stap zet de toon en bepaalt je verdere levenskoers. Elk levenspad is een doodlopend straatje en de opties vernauwen en krimpen naarmate je verder dat pad inslaat. Bovendien is elke stap op de ladder zoals spelen met een blokkendoos: als je het tweede blok scheef op het eerste plaatst, zal je toren in elkaar storten lang voor je de top hebt bereikt.

Mijn vrouw leest nooit een handleiding, zij is het type dat ervan uitgaat dat wel zal blijken waarvoor knopjes dienen als zij erop duwt. Die aanpak is niet raadzaam wat het leven betreft. Elke keuze en elke beslissing heeft implicaties op lange termijn: als je op plek A een interim aanvaardt, leer je daar de mensen B en C kennen, die je wellicht later op plek D weerziet. Of de sympathieke E vraagt je om vast in dienst te treden bij de firma F, waar de charismatische G rondloopt, die je voorstelt aan H, met wiens zus I je een relatie begint, die op termijn kinderen J

en K voortbrengt... Het leven is een dominospel: elke keuze is een omvallende dominosteen die op zijn beurt andere zaken in gang zal zetten. Bijna elke daad veroorzaakt een kettingreactie. Je slaat soms een weg in die breed lijkt, maar die achter de bocht versmalt, geen splitsing meer kent en een doodlopend straatje blijkt. Het is een kunst om spontaan te leven (berekenend leven is slimmer en veiliger maar ook vermoeiend en beperkend) en toch telkens de consequenties op lange termijn correct in te schatten.

Stel dat je een carrière in de muziek ambieert, maar aan het begin ervan het verkeerde muziekinstrument kiest... Ongetwijfeld zijn er middelmatige pianisten die zouden hebben geëxcelleerd op viool, en vice versa. Op deze planeet lopen ook miljoenen mensen rond die nooit hun uitstekende zangstem hebben ontdekt. Ik heb zelf pas nu, op mijn zestigste, ontdekt dat ik meer aanleg heb voor piano dan voor gitaar, en dat na vijf decennia intensief muziek beluisterd te hebben.

Denk bij elke daad die je stelt aan het effect ervan op middellange en lange termijn. Ik heb mensen gekend die al tijdens hun universitaire studies, dus toen ze amper negentien waren, hun pensioen planden. Ik heb er ook gekend voor wie op dat moment de pensioengerechtigde leeftijd iets leek uit een ander leven, in een andere tijdrekening, op een andere planeet.

Je studietijd is bij uitstek de periode om van alles uit te proberen en te mislukken: je krijgt de optie voor valse starts met een minimum aan investering. 'Studeren' betekent dan niet enkel cursussen uitpluizen, maar ook: uittesten wat je ligt en wat je niet ligt. De grootste fout die een student kan maken is denken dat hogere studies bedenktijd zijn, een soort lange aanloop naar het Echte Leven. Neen. Het is al begonnen. Van alle aspecten van je leven die je over twintig of dertig jaar zal betreuren of bejubelen, zaai je nu de zaadjes. En fouten maak je het best zo vroeg mogelijk.

Een jonge Nederlandse ondernemer had op zijn 23e al drie bedrijfjes opgericht en zei: 'Het is *hit and miss*: ik probeer van

alles en kijk wat er lukt. Op termijn zal blijken welke van mijn plannen levensvatbaar is: een van mijn bedrijfjes zal exploderen, de andere zullen uitdoven. Ik let er wel op om niet al mijn geld te investeren in één zaak, want als die failliet gaat dan begin je aan je volgende project met een enorme schuldenberg. Maar ik ben nog jong, dus waarom zou ik niet nu uittesten wat me ligt en wat de markt wil?’

Gebruik die vakantiejobs dus niet enkel om een zakcentje bij te verdienen, maar vooral om beroepen uit te testen – in het geval van hersenchirurgie is dat niet haalbaar, maar in tal van andere gevallen wel. Zo kan je inschatten wat je capaciteiten zijn en je voor- en afkeuren. Ligt taal jou of heb je eerder een hoofd voor cijfers? Ben je stressbestendig, valt het je makkelijk te plannen en organiseren? Ben je een teamspeler? Kan je leiding en autoriteit verdragen of word je opstandig als iemand over je schouder meekijkt of jou dingen oplegt? In het tweede geval is het beter om op kruispunten in je leven keuzes te maken die je vrijheid en je onafhankelijkheid vergroten. Want, vergis je niet: vrijheid krijg je niet cadeau, je moet ze afdwingen en blijven bevechten, omdat onvrijheid als klimop continu aanwoekert.

In zeldzame gevallen kiest het beroep jou. Dat is een luxe-positie. Je zou denken dat voor fysieke bezigheden het gevaar om een foute keuze te maken niet bestaat, omdat fysieke vereisten de kandidatuur determineren. Zo zal geen enkel basketbalteam een dwerg aannemen, ook al denkt die dwerg dat hij geschikt is als basketbalspeler. Toch moet je in dit leven pendelen tussen realistisch zijn en voorkomen dat die realiteit jou determineert en zo jouw opmars en persoonlijke ontwikkeling afremt of klem zet. Ik ben 1,98m groot. Keurturners, jockeys en balletdansers zijn eerder heel klein. Stel dat ik een van die jobs geambieerd zou hebben, dan lagen ze alleen al fysiek buiten mijn bereik. Maar anderzijds moest ik weerstand bieden aan de mensen in mijn omgeving (onder wie een oom die basketbal speelde op professioneel niveau) die al te snel concludeerden dat ik, als lange slungel, basketbalspeler moest worden, terwijl die sport me nog

minder boeide dan andere sporten.

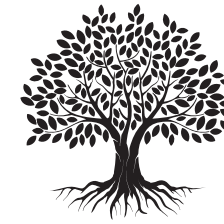
Slechts weinigen hebben het geluk dat de eerste confrontatie met een job of discipline meteen een revelatie is, een kristalheldere openbaring die alle andere mogelijke keuzes uitsluit. De grote meerderheid van de mensheid aarzelt soms jaren over de te volgen levensweg. Test het grondig uit, want de levensstijd ontbreekt voor een zevende briljante carrière na zes valse starten: niemand heeft de tijd en de luxe om zijn kind eerst een paar jaar biologie te laten studeren, gevolgd door een paar jaar architectuur, enzovoort. En je initiële foute keuze later kanaliseren en corrigeren kan, maar dat herbronnen gaat onherroepelijk gepaard met een hoop energieverlies, en je zal een achterstand moeten inlopen op anderen die wel meteen de juiste weg insloegen.

Een gevaar is zeker dat hogere studies voor een meerderheid van de studenten een alibi zijn om te lummelen en te lanterfant. Het gevaar is dan dat sommigen nooit meer uit die vicieuze cirkel van morsen met tijd geraken – ze eindigen als bejaarde hangjongeren. Gebrek aan initiatief is een onkruid dat weinig voeding behoeft.

Het gevaar zit ’m niet enkel in de eigen besluiteloosheid of nonchalance, maar ook in het systeem: de structuur van onderwijs, arbeidsreglementen en andere parameters dwingen de opgroeiende burger al snel in een bepaalde richting. En omdat de start van de race naar die fuik helaas samenvalt met de gril-lige, contraproductieve puberteit, moet het bovenstaande de jonge medemens op tijd, met een lange aanloop en herhaaldelijk worden ingeprent. In feite is de puberteit de allerslechtste periode in een mensenleven om te beslissen wat je met de rest van je leven moet doen. Want de puber is nog niet volgroeid en nog lichtzinnig en losbollig en oppervlakkig en te zeer gepreoccupeerd door terzijdes (indruk maken op de andere sekse, ‘cool’ zijn, spelen in al zijn vormen...). De hormonenwissel raast dan door je lijf, je bent rusteloos, onzeker, ongeduldig... Toch wordt van achttienjarigen verwacht dat zij cruciale beslissingen nemen over studies en een latere job.

In de fascinerende documentairereeks '7 UP' zei de Engelman John Brisby in 1963: 'Ik zal eerst naar Colet Court gaan, daarna Westminster Boarding School, daarna Cambridge, wellicht Trinity Hall... Maar wat ik vooral wil is: macht.' John was amper zeven jaar oud toen hij zijn levensweg ontvouwde. Zeven! Nog akeliger: tegen de tijd dat '63 UP' werd gefilmd, meer dan een halve eeuw later, bleek dat zijn leven exact was verlopen zoals hij had voorspeld.

Weten wat je wil is het halve werk. Maar weet je echt wat jij wil of is het je aangepraat? En stel dat je een beroep in gedachten hebt, een meesterplan dat tot een bepaalde job moet leiden, weet je dan wel wat dat beroep inhoudt, welk leven het impliceert, op termijn en in de dagelijkse praktijk? ∞

*NIET DE JOB TELT, WEL
HET LEVEN WAARTOE DE
JOB DWINGT. KIES DE
JUISTE STUDIES EN HET
JUISTE WERK OP BASIS
VAN DE JUISTE CRITERIA.*

Beeld je in dat je een weeskind bent. Welke job zou je dan doen? Want zonen van notarissen worden bijna altijd notaris, zonen van dokters worden vaak dokter, kinderen van middenstanders hebben een veel grotere kans om zelf een eigen zaak op te starten (of die van hun ouders over te nemen), de kroost van artiesten koestert vaker wel dan niet zelf artistieke ambities, en ook de kinderen van politici treden vaak in het voetspoor van hun ouders, ook al verkondigen die in interviews dat de politiek een hondenstiel is.

'Mijn vader zei me op mijn eerste werkdag, in de auto op weg naar het postkantoor: "Onthou deze weg goed want je zal hem elke dag tot aan je pensioen moeten afleggen." Sindsdien wandel ik dagelijks in die slecht verlichte gangen met hun duistere muren en al die deurtjes van kantoordeurtjes die uitkomen op dezelfde gang. Je voelt je eigen dynamisme zo wegvloeiën omdat